

JA TILL BONÄRA TJÄNSTER

Både RUT och ett utvidgat klimat-ROT behövs
för att möta framtidens utmaningar.

HSB:s Riksförbund
16 juli 2010

HSB - där möjligheterna bor

INNEHÅLL

5

HSB:S HISTORISKA ROLL

8

FRÅN SVARTA JOBB TILL VITA

10

ÖKAD TRYGGHET

12

HSB:S EGNA ERFARENHETER

14

MYTER OCH MISSUPPFATTNINGAR

RÄDDA DE BONÄRA TJÄNSTERNA!

Stockholm den 2 juli 2010

HSB:s idé är att utveckla och förbättra boendet. Vi bygger inte bara bostäder utan finns också kvar och förvaltar dessa.

En viktig del av boendemiljön är den service och de tjänster som finns att tillgå i anslutning till bostaden. Det är en utmaning att bygga funktionella och prisvärda hus, men det är också nödvändigt att skapa trivsamma bostadsområden där vanliga människor kan och vill bo.

Vår målsättning har alltid varit att göra vardagen lite enklare. Behovet av hjälp i hemmen ökar. Det uppskruvade tempot i arbetslivet gör att många har svårt att få tiden att räcka till. Många småbarnsföräldrar är heltidsarbetande och har behov av avlastning. Samtidigt ökar antalet äldre som behöver hjälp och stöd för att kunna bo kvar hemma.

Den offentliga sektorn kan inte tillgodose alla behov som finns. Redan idag är det svårt att få kommunernas resurser att räcka till, och än svårare lär det bli framöver. Det behövs komplement och därför har HSB på en rad orter i landet satsat på att utveckla det vi kallar för ”bonära” tjänster.

Sedan avdragsrätten för bonära tjänster – det så kallade RUT-avdraget – infördes, har utbudet av sådana tjänster ökat påtagligt. Marknaden är fortfarande omogen, men den växer och det har blivit möjligt att köpa bonära tjänster vitt.

De rödgröna har i valrörelsen sagt att de vill avskaffa RUT-avdraget. Om RUT avskaffas kommer kostnaden för att köpa bonära tjänster att öka dramatiskt, vilket riskerar att strypa den positiva utveckling som skett. Åter blir det bara dem med tjock plånbok som får råd att anlita hjälp.

I debatten avfärdas bonära tjänster ibland som ”pig-tjänster”. Vi tycker att detta bygger på en felsyn. Att professionalisera tjänster som tidigare utförts av kvinnor med dåliga arbetsvillkor är självklart positivt. Varför uppfattas det som finare att lägga ett golv än att städa det? Båda tjänsterna behöver utföras och i båda fallen är det viktigt att den som utför jobbet har bra arbetsvillkor. Att tjänsterna utförs vitt är också en kvalitetsgaranti för köparen. Tryggheten ökar för alla parter.

Från HSB ställer vi oss positiva till de rödgrönas förslag om ett utvidgat klimat-ROT för att uppmuntra energieffektivisering av bostäder. Vi har tidigare lanserat ett förslag kallat KLOT som handlar om att skapa stimulanser för att klimat- och tillgänglighetsanpassa bostadssektorn. Det är naturligt att öppna upp så att även flerfamiljshus omfattas av ett utvidgat klimat-ROT. Särskilt i rekordårens bostäder finns enorma förbättringsbehov och det är viktigt att omställningsarbetet påbörjas så snart som möjligt.

Även för bonära tjänster finns stora och växande behov. På HSB är vi övertygade om att både RUT och ett utvidgat klimat-ROT behövs för att skapa sysselsättning och för att möta de utmaningar som det svenska samhället står inför.

Pernilla Bonde
Förbundssekreterare
HSB Riksförbund

HSB – där möjligheterna bor

HSB:S HISTORISKA ROLL

HSB bildades 1923 av Hyresgästföreningen i Stockholm. Syftet var att bygga och förvalta bra och prisvärda bostäder för medlemmarna.

Sedan bildandet har HSB gått i täten för att utveckla och förbättra boendet. Boendestandarden i 1920-talets Sverige var låg och i de flesta lägenheter saknades bekvämligheter som badrum och centralvärme.

HSB blev en föregångare när

det gäller att bygga funktionella och prisvärda bostäder. En detalj som illustrerar detta är sopnedkastet, ett HSB-patent som på sin tid innebar ett stort hygieniskt framsteg.

De bostäder som HSB byggde utgick från familjernas behov. Istället för att bygga ett rum och kök valdes effektiva planlösningar med ett litet kök, matrum, badrum och sovrum på samma yta. Varmvatten och kylskåp blev

standard. Fastigheterna utrustades med hiss och hyresgästerna fick tillgång till en gemensam maskintvättstuga. Balkonger gav möjlighet till utevistelse även i stora flerfamiljshus.

På 1930-talet var HSB först med att inrätta barnstugor i bostadsområdena, långt innan kommunerna tog på sig detta ansvar. Motiven för barnstugorna var att kvinnorna skulle kunna förvärvsarbeta samtidigt som barnen togs omhand i närmiljön under organiserade former. HSB ville också få bort den fattigdomsstämpel som fanns på tidens barnhem.

Idén att erbjuda barnomsorg i bostadsområdena fick stor uppmärksamhet i samband med Stockholmsutställningen 1930. HSB tog också initiativ till seminarier för att utbilda förskolelärare. Det är alltså inte första gången som HSB tar initiativ till att utveckla tjänster i syfte att underlätta för barnfamiljer. De bonära tjänster som HSB idag erbjuder ligger helt i linje med vår tradition.

KLIMATVÄNLIGT BOENDE

Under senare tid har ekologi och långsiktig hållbarhet blivit viktiga mål att sträva mot. Sopnedkastet har avskaffats och ersatts av sopsortering och kompostering. Solbyn i Lund, Tusenskönan i Västerås, Un-

I cirka 650 000 lägenheter byggda 1961-1975 tillgodoses inte på långt när dagens krav på effektiv energianvändning.

derstenshöjden i Stockholmsförorten Björkhagen och Kullön i Vaxholm är nya exempel på det moderna och hållbara HSB.

Klimatfrågan ställer vårt samhälle inför stora utmaningar. För att vi ska nå de uppsatta klimatmålen krävs bland annat att bostäderna moderniseras så att energianvändningen minskas och klimatvänliga energikällor kan användas.

Alla bostäder måste leva upp till klimatkraven, men de största insatserna kommer att krävas i rekordårens hus och bostäder. I cirka 650 000 lägenheter byggda 1961–1975 tillgodoses inte på långt när dagens krav på effektiv energianvändning. Eftersom lägenheterna är energitekniskt lika och finns samlade i vissa bostadsområden är potentialen för energieffektivisering stor. Men det krävs offensiva satsningar för att klara omställningen i tid.

HSB har tagit fram ett förslag till KLOT-stöd för att få igång den nödvändiga ombyggnaden, skapa nya jobb i byggbranschen och öka tillgängligheten i boendet. KLOT ska ses som en bruttolista på tänkbara åtgärder.

Vi är positiva till de rödgrönas förslag om ett utvidgat klimat-ROT. Förslaget går i rätt riktning och det är nödvändigt att vidta åtgärder för att få fart på den omställning som behövs. En nackdel med dagens ROT-avdrag är att bara enskilda hushåll omfattas. Behoven i flerfamiljshus är väl så stora, och därför håller vi med om att ROT bör utvidgas till att även omfatta denna boendeform. Ett utvidgat klimat-ROT bör dock permanentas och inte enbart användas som ett konjunkturpolitiskt instrument, vilket det rödgröna förslaget innebär.

BEHOVET AV BONÄRA TJÄNSTER

I alla hushåll finns det arbetsuppgifter som behöver utföras. Mycket gör vi själva men ibland är det klokt att anlita hjälp. Tiden, kunskapen och förmågan räcker inte alltid till.

Vissa arbetsuppgifter hjälper den offentliga sektorn till med. I Sverige finns idag en väl utbyggd och subventionerad barnomsorg som gör det lättare för småbarnsföräldrar att

förvärvsarbeta. Den kommunala hemtjänsten hjälper äldre människor att få sina grundläggande behov tillgodosedda.

Men den offentliga sektorn kan inte tillgodose alla behov som finns. Hemtjänsten kan bara täcka de äldres behov inom vissa ramar, någonstans måste alltid en gräns dras. Redan idag är den hjälp som hemtjänsten erbjuder ofta snävt begränsad. I takt med att andelen äldre i samhället ökar kommer de kommunala resurserna att räcka till allt mindre. Samtidigt blir det viktigare att de äldre kan få bra hjälp i hemmet så att de kan bo kvar och inte behöver flytta till särskilt boende. Om många måste flytta till särskilt boende kommer kommunernas kostnader att skena. För att hantera detta dilemma, och för att vi ska kunna erbjuda en bra tillvaro för samhällets äldre, krävs kompletment i form av bonära tjänster. Att hjälp finns att tillgå för alla är en viktig del av den generella välfärdspolitik.

Det uppskrivade tempot i arbetslivet gör att många har svårt att få tiden att räcka till. Detta gäller inte minst barnfamiljer där båda föräldrarna förvärvsarbetar. Lösningen att ena föräldern, eller båda föräldrarna, ska gå ner till deltid passar inte alla familjer. Dessutom visar erfarenheten att det ofta blir kvinnan som kortar sin arbetstid, vilket knap-

past bidrar till ökad jämställdhet. Även av detta skäl är det viktigt att det går att köpa bonära tjänster.

Det är inte bara traditionellt manliga sysslor som hushållen kan behöva anlita hjälp för att utföra. Lika väl som att man kan behöva anlita hjälp för att måla om vardagsrummet kan man behöva hjälp med att städa, tvätta eller ta hand om anhöriga.

Vissa kan föredra att köpa bonära tjänster för att i gengäld få mer tid över till att umgås med familj och vänner. Detta är ett val som även människor med vanliga inkomster måste kunna göra.

I framtiden kommer hushållen att behöva ta ett större ansvar för den gemensamma tryggheten. I detta sammanhang kan bostadsrättsföreningarna vara en viktig aktör eftersom det redan finns en färdig organisation som kan utveckla sin verksamhet. Redan idag finns ett antal initiativ inom HSB som handlar om att i kooperativ form erbjuda tjänster till de boende. En förutsättning för att dessa initiativ ska kunna utvecklas vidare är dock att skattelagstiftningen inte försvårar byten av tjänster.

FRÅN SVARTA JOBB TILL VITA

Så som det svenska skattesystemet är utformat är det dyrt för enskilda att köpa eller byta tjänster. Om en familj köper hushållsservice för 1 000 kronor och betalar vitt är det i storleksordningen 400–450 kronor som uppdragstagaren får behålla, under förutsättning att det inte finns några skattelättnader. Detta gör det lockande att betala svart eftersom den som utför tjänsterna i så fall får pengarna direkt i handen.

När det första ROT-avdraget infördes i början av 1990-talet var den vita marknaden för hantverkstjänster i hemmet mycket begränsad. Det fanns få företag som var villiga att åta sig sådana arbetsuppgifter. Den som ville anlita hjälp för att utföra en renovering eller reparation i hemmet var som regel tvungen att betala svart; annars blev det väldigt dyrt.

Med en skattereduktion på 50-procent, som dagens husavdrag för ROT- och RUT-arbete ger, kostar tjänster för 1 000 kronor i praktiken bara 500 kronor. Detta gör det möjligt även för människor med vanliga inkomster att betala vitt.

När RUT-avdraget infördes 2007 var den vita marknaden för bonära tjänster utvecklade, liksom marknaden för hantverkstjänster var för 20 år sedan. Köparna utgjorde i princip en liten grupp höginkomst-

tagare som hade städning som en löneförmån. Men under de tre år som gått har den vita marknaden vuxit och antalet företag som erbjuder bonära tjänster har ökat kraftigt. Enligt Almega sysselsätter branschen idag över 11 000 personer, att jämföra med några hundra innan RUT infördes.

RUT har lett till att acceptansen för svartarbete minskat. I dag svarar bara en av fem (20

procent) att det inte spelar någon roll om arbetet utförs svart eller vitt. Så sent som för två år sedan var motsvarande andel 33 procent.¹

¹Enligt undersökningar som Demoskop utfört på uppdrag av Almega 2008 och 2010.

ÖKAD TRYGGHET

En annan positiv effekt av RUT är att människor som tidigare stod utanför de sociala trygghets-systemen idag är försäkrade och får pensionspoäng. Det är svårt att uppskatta det exakta antalet som har gått från att arbeta svart till att arbeta vitt, men personer i branschen vittnar om att det är många.

Ur ett välfärdsperspektiv är detta ett mycket stort framsteg. Få väljer frivilligt att avstå från förmåner som sjukersättning och pensionsrättigheter. Den som arbetar svart saknar anställningstrygghet och får inget betalt om uppdragsgivaren plötsligt ställer in arbetet. Det går heller inte att använda svartjobb som en referens för att ta sig in på den legala arbetsmarknaden, eftersom de som anställer svart inte vill avslöja att de bryter mot lagen.

Den som arbetar svart utsätter sig för stora risker.

För 2009 beviljades ca 200 000 skatteavdrag för bonära tjänster -alltså mer än dubbelt så många jämfört med 2008.

Om det händer något finns det ingaförsäkringarochingen trygghet. Oseriösa uppdragsgivare kan strunta i att betala och skylla ifrån sig om problem uppstår.

I vissa fall kan ett svartjobb ge mer pengar i handen än ett legalt arbete. Men det beror på att skatter och sociala avgifter inte betalas. Den som anställer svart arbetskraft, eller själv arbetar svart, bidrar inte till gemensamma angelägenheter som skola och sjukvård.

Även köpare av svarta tjänster lever farligt. Utöver risken att bli ertappad kan det bli problematiskt om något oförutsätt inträffar. Vad händer om den som utför arbetet faller och skadar sig? Vad händer om något går sönder? Om fel begås går det inte att få hjälp av försäkringsbolag och myndigheter.

De flesta som förstår skillnaden föredrar att köpa tjänster vitt. Men innan RUT fanns uppfattade många svarta tjänster enda alternativet för den som behövde hjälp med sådant som städning och tvätt i hemmet.

ALLT FLER HUSHÅLL KÖPER BONÄRA TJÄNSTER

Beteenden tar ofta lång tid att förändra. Eftersom det i Sverige inte funnits någon tradition av att köpa eller byta bonära tjänster är det naturligt att

det tar tid innan marknaden mognar.

Antalet som köper bonära tjänster har ökat kraftigt sedan RUT infördes. För 2008 beviljades cirka 92 000 hushåll skatteavdrag för bonära tjänster. Därutöver fanns det troligen en betydande grupp hushåll som köpte bonära tjänster, men som inte ansökte om eller beviljades skatteavdrag.²

Från och med 1 juli 2009 har reglerna ändrats så att det numera är utföraren av tjänsterna – det vill säga företaget – som ska ansöka om skatteavdrag. Detta har gjort det enklare för köparna att utnyttja RUT. Avdraget märks direkt på fakturan, man behöver inte skicka in en ansökan och få tillbaka pengarna senare.

För 2009 beviljades cirka 200 000 skatteavdrag för bonära tjänster – alltså mer än dubbelt så många jämfört med 2008. Förklaringen till den kraftiga ökningen var säkert både att marknaden växte och att det blev enklare att utnyttja RUT.

De vanligaste bonära tjänsterna hittills är veckostädning och flyttstädning, men tjänster som tvättning/strykning, fönsterputsning, trädgårdsarbete och snöröjning är också ganska vanliga. Tjänster som barnpassning och läxläsning förväntas växa i takt med att marknaden mognar.

Det är knappast något rimligt antagande att allt det RUT-arbete som utförs idag skulle ha utförts även om skattereduktionen inte hade funnits.

Förslaget har framförts om att i framtiden även göra det möjligt att få skattereduktion för IT-tjänster i hemmet. Många uppger att de skulle behöva hjälp med att få datorer och annan teknik att fungera. Men än så länge omfattas inte sådana tjänster av avdragsrätten.

RUT – EN VINST I SAMHÄLLET

I debatten förekommer olika uppgifter om hur mycket RUT kostar staten. Grunden för dessa uppgifter är oftast hur stora skatteintäkter staten går miste om på grund av skattereduktionen.

Men det är knappast något rimligt antagande att allt det RUT-arbete som utförs idag skulle ha utförts även om skattereduktionen inte hade funnits.

Samhällsekonomiskt måste RUT innebära stora vinster.

²Orsaken kan exempelvis vara att man glömde ansöka, saknade det underlag som behövdes för ansökan eller att ansökan inte skickades in till Skatteverket i tid.

HSB:S EGNA ERFARENHETER

För HSB har boendet alltid handlat om mer än den fysiska bostaden. Vi vill utveckla boendet och i detta ligger också att på ett kostnadseffektivt sätt tillgodose de boendes behov.

RUT-avdraget har gjort det lättare att i kooperativ form erbjuda bonära tjänster. Idag erbjuds bonära tjänster i följande av HSB:s regionala föreningar:

- HSB Stockholm
- HSB Norra Stor-Stockholm
- HSB Norr (Norrbotten)
- HSB Mitt (Västernorrland)
- HSB Göteborg
- HSB Malmö
- HSB Göta (Jönköping, Halland)
- HSB Östra (Norrköping)

STARKT STÖD FÖR RUT BLAND HSB:S MEDLEMMAR

Bland HSB:s medlemmar finns ett starkt stöd för RUT, det visar en panelundersökning som genomfördes i mars 2010. Totalt svarade 1 048 HSB-medlemmar på frågor i en webbenkät.

58 procent av de svarande HSB-medlemmarna tycker att det är mycket eller ganska bra att det införts ett RUT-avdrag. 18 procent tycker att det är mycket eller ganska dåligt.

64 procent kan absolut eller kanske tänka sig att beställa städning och använda sig av skatteavdraget. Dock har bara 4 procent gjort det hittills, vilket antyder att det finns en stor tillväxtpotential för bonära tjänster bland HSB:s medlemmar.

En majoritet av de svarande – 61 procent – vill behålla avdragsrätten för bonära tjänster, medan 29 procent vill avskaffa den.

Resultaten återspeglar väl det som andra opinionsundersökningar pekat på, nämligen att det finns ett starkt stöd för RUT bland väljarna. De rödgrönas förslag att avskaffa avdragsrätten för bonära tjänster är knappast någon röstvinnare.

ARGUMENT FÖR BONÄRA TJÄNSTER

Debatten om skattereduktion för bonära tjänster har pågått sedan början av 1990-talet. De vanligaste argumenten för att stimulera bonära tjänster är:

- Effektiv arbetsfördelning. Personer som har mycket att göra kan anlita hjälp för att utföra vardagssysslor i hemmet. Därmed får de mer tid över till annat. Samtidigt kan andra, som har mindre att göra, få jobb. Totalt sett blir arbetsfördelningen i samhället mer effektiv.
- Ökad sysselsättning. Nya jobb

och företag skapas. Personer som annars har svårt att få jobb kan få anställning i den sektor som växer fram. För vissa kan det bli en väg in på arbetsmarknaden att utföra enklare arbetsuppgifter som att städa, tvätta, passa barn och klippa gräs. När man väl fått in en fot är det lättare ta att ta sig vidare till andra jobb.

Svarta arbeten blir vita. Det blir mindre lockande att köpa tjänster svart, vilket gör att den vita sektorn växer. Skatteintäkterna ökar och skattebördan fördelas mer rättvist när fler arbetar vitt.

- Professionalisering. Arbeten som tidigare utförts ”i smyg” professionaliseras och utvecklas. Det uppstår företag som är specialiserade på att erbjuda bonära tjänster och det blir tydligare vilka arbetsvillkor som bör gälla för dem som utför den typen av arbetsuppgifter.

- Välfärdsvinster. Behov som annars hade försummats tillgodoses, vilket leder till ökad välfärd. Äldre människor kan anlita hjälp så att de kan bo kvar hemma. Stressade barnfamiljer kan få avlastning. Totalt sett innebär detta att vi får ett tryggare samhälle och mer tid för varandra.

MYTER OCH MISSUPPFATTNINGAR

Argumenten för RUT är starka. Men trots detta är frågan om skatteavdrag för bonära tjänster politiskt laddad. En förklaring till detta är de myter och missuppfattningar som figurerar kring vad reformen egentligen innebär. Nedan följer några vanliga påståenden om RUT och kommentarer kring dessa påståenden:

Påstående: RUT bidrar till framväxten av låglönejobb

Kommentar: För dem som utför de bonära tjänsterna är alternativet sällan något bättre och mer välbetalt arbete. Ett lågbetalt ”vitt” jobb är bättre än inget jobb alls eller ett svartjobb.

RUT har bidragit till att göra svarta jobb vita. Jämfört med att arbeta svart är det en stor förbättring att ha ett legalt arbete och omfattas av de sociala trygghetssystemen.

Påstående: Det är bara välbeställda som drar nytta av RUT

Kommentar: Statistik från SCB visar att möjligheten att göra RUT-avdrag utnyttjas av människor i alla inkomstgrupper. Av de drygt 92 000 personer som beviljades skattereduktion för bonära tjänster under 2008 hade var fjärde en inkomst som låg under 16 700 kronor i månaden. Den största köpargruppen var barnfamiljer med medelinkomst. Bara var tredje

köpare var höginkomsttagare, det vill säga tjänade mer än 41 500 kronor i månaden.

Det viktiga är dock inte vad de som köper tjänsterna tjänar, utan den totala nyttan för samhället som helhet. En grupp som drar stor nytta av RUT är lågbetalda kvinnor inom hemservicebranschen, som tack vare reformen får en väsentligt bättre arbetsmarknad.

Påstående: Andra reformer är viktigare än RUT

Kommentar: Eftersom RUT-avdraget i praktiken inte kostar staten något spelar det ingen roll om man tycker att andra reformer är mer angelägna. Något behov av att prioritera mellan RUT och annat finns inte. Tvärtom, att RUT införts innebär långsiktigt att det ekonomiska utrymmet för att genomföra andra reformer ökar.

Påstående: RUT strider mot principen om likformig beskattning

Kommentar: Det är en sympatisk tanke att skattenivåerna ska vara lika på olika typer av verksamheter. Men i praktiken är denna princip idag väldigt uppluckrad. Exempelvis har vi i Sverige numera fyra olika momssatser (0 procent, 6 procent, 12 procent och 25 procent).

Utan RUT skulle skattenivån på bonära tjänster i praktiken vara

oproportionerligt hög. Tjänster beskattas hårdare än varor – är inte det också ett brott mot principen om likformighet?

I debatten hävdar en del att RUT ska avskaffas medan ROT ska finnas kvar. Det skulle i så fall verkligen strida mot principen om likformig beskattning.

Påstående: Arbetstidsförkortning är bättre än bonära tjänster

Kommentar: För äldre som är i behov av hjälp i hemmet har arbetstidsförkortning ingen betydelse. Detta är främst en åtgärd avsedd för stressade barnfamiljer.

Men även för barnfamiljer ser behoven olika ut. En del vill snarare kunna anlita hjälp för att hinna med sina vardagsbestyr. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det mycket bättre att en hjärnkirurg ägnar sig åt hjärnkirurgi än att hon ägnar sig åt städning av hemmet.

Erfarenheten visar att det ofta är kvinnan i familjen som kortar sin arbetstid, vilket knappast bidrar till ökad jämställdhet.

En generell arbetstidsförkortning skulle bli väldigt kostsam för staten, eftersom skatteintäkterna skulle krympa. Utrymmet för att genomföra andra reformer skulle minska.

HSB - där möjligheterna bor